

גישור חובה בגרושין : האם מומלץ ובאילו מקרים?

גור מלמד, ליאת שפיר, הילה כהן

אוקטובר 2006

תוכן העניינים

2	מבוא.....
3	פרק א' - גישור.....
4	עקרונות המנחים את תהליך הגישור.....
4	תהליך הגישור.....
5	הבסיס החוקי להליך הגישור.....
7	פרק ב' – גירושין.....
7	חוקי הגירושין בארץ.....
8	ההבדלים בהליכי הגירושין – טיפוסי זוגות ויחסיהם לגישור.....
10	גישור וגירושין.....
13	פרק ג' - מגדר והליכי גירושין.....
13	ההבדלים בין המינים בשעת משא ומתן.....
15	מגדר, גישור וגירושין.....
17	פרק ד' - גישור חובה.....
20	דיון.....
22	סיכום.....
23	ביבליוגרפיה.....

מבוא

הזכות להינשא ולהקים משפחה, כמו גם לבטל את הנישואין היא זכות יסוד שמוכרת בהכרזה האוניברסלית לזכויות האדם, שישראל היא צד לה. החובה להבטיח את מימושה של זכות זו ללא אפליה מוטלת על המדינה.

גירושין הפכו בשנים האחרונות ל"מכת מדינה" בישראל. מחקרים סטטיסטיים מצביעים שכל זוג שלישי ימצא את עצמו מתגרש בשלב זה או אחר. התחושה היא שזוגות מוותרים מהר מדי לעצמם למען החיפוש אחר האושר העתידי. מצד שני לא ניתן לשפוט אנשים לחיי אומללות משותפים רק בגלל החלטות שקיבלו בשלב זה או אחר בחייהם.

גירושין הם מן הארועים הקשים העשויים להתרחש בחייו של אדם. בני-זוג הנמצאים בהליך של גירושין חווים חוויות של כעס, תסכול, קנאה, חרדה וחוסר וודאות מפני העתיד. רגשות אלה מקשים עליהם לבחון את מצבם באופן שקול וענייני, אך בתקופה זו עליהם לקבל החלטות הרות גורל לגבי עתידם הלא ברור (מלאך-פיינס, 1999).

הבדל עמוק קיים אצל זוגות עם ילדים לעומת זוגות ללא ילדים. זוגות ללא ילדים שנפרדים, סוגרים את הדלת מאחוריהם ופניהם אל העתיד. זוגות שיש להם ילדים נפרדים כזוג אך יש ביניהם יחסים עתידיים בכל הקשור לצאצאיהם. מחקרים רבים נערכו בתחום הגירושין והשפעתם על הילדים. החשש העיקרי של ילדי גירושין בבגרותם הוא להיכשל בזוגיותם כפי שהוריהם נכשלו. זוגות שנפרדים נאלצים להתמודד עם סוגיות כבדות משקל המשפיעות על כל מהלך חייהם העתידי.

לאחרונה הועלתה לסדר היום הצעת חוק חדשה שתחייב בני-זוג שהחליטו להתגרש לגשת קודם לגישור ולנסות להגיע להסכמות, על-מנת למנוע את מעורבות בית-המשפט. טובת הילדים היא שעמדה בפני מציעי החוק, מתוך מחשבה שזוגות שיגיעו להסכם מרצונם יכולים לחסוך מילדיהם כאבי-לב מיותרים.

פרק א' - גישור

גישור הוא תהליך שבא על-מנת ליישב סכסוכים מסוגים שונים: סכסוכים בין שכנים, בין בעל בית ודייר, ביחסי-עבודה, עסקים, וגם סכסוכים בין בני-זוג. טכניקה זו צמחה מתוך התחום של גישות אלטרנטיביות לפתרון סכסוכים (A.D.R. – Alternative Dispute Resolution), או כפי שמכונה בעברית "מיס"ב" (מנגנון ליישוב סכסוכים בהסכמה).

A.D.R. הינו מושג חדש יחסית שבא על-מנת לתאר תהליך של תיווך באמצעות צד שלישי הנערך מחוץ לבית-המשפט, כחלופה לדיון בערכאות במטרה לפתור קונפליקטים. בורטון (1996) מציין שבדרך כלל תהליך ה-A.D.R. אינו תהליך קשיח. הליך זה מנסה לתת פתרונות ברמה של עיצוב נורמות חברתיות בדרכים לא-פורמאליות. לעיתים הוא אינו מבחין בין ויכוח או ריב (Dispute) לבין עימות או סכסוך (Conflict). שימוש בהליך זה להסדרת הסכם גרושין יכול לבוא בשלב בו עדיין קיימת "רק" מחלוקת בין הצדדים על מהות ההסכם בניהם, או בשלב בו כבר קיים מצב של עימות או סכסוך על נושא מסוים או על מספר נושאים שונים בו-זמנית. לדעת בורטון הכותרת שניתנה לתהליכים אלו מטעה ושהביטוי "הסדר" (Settlement) מתאים יותר מ"פתרון" (Resolution) לתיאור מטרות התהליך. קביעה זו מקבלת משנה תוקף כאשר אנו דנים בהטמעת תהליך זה במסגרת הסדר גרושין, שכן אין מדובר על "פתרון" בעיות או סכסוכים בין בני-הזוג, אלא "הסדרת" מערכת היחסים ביניהם באופן שונה מעתה והלאה המתאימה לצדדים המסוכסכים באופן פרטני.

הליך הגישור מושרש מתוך הגישה התרבותית הקאנטיאניסטית כפי שבאה לידי ביטוי בספרו של עמנואל קאנט "לשלום הנצחי" (קאנט, 1976). קאנט טוען שניתן ליצור שיתוף-פעולה על רקע של אינטרסים משותפים. בספרו מדבר קאנט על הוגנות וסקיפות בדרך לבניית אמון מתמשך. מאפיינים אלו מהווים למעשה את הבסיס להליכי A.D.R. בכלל והליך הגישור בפרט. בקביעה זו, שמהותה איתור משותף של אינטרסים משותפים, הונח הבסיס לתהליך הגישור.

עקרונות המנחים את תהליך הגישור

- ❖ שליטה על התהליך נתונה בידי הצדדים.
- ❖ החלטות מתקבלות על-ידי הצדדים.
- ❖ כבוד הדדי.
- ❖ גישה שיתופית.
- ❖ תקשורת בונה.
- ❖ ניטרליות של המגשר.
- ❖ חיסיון הפרטים העולים במהלך הגישור.
- ❖ מבט לעתיד.
- ❖ חיפוש פיתרון משלב.

תהליך הגישור

תהליך הגישור יעשה באמצעות פגישות המגשר, שהוא צד שלישי, ניטרלי, עם בני-הזוג. במהלך המגשר מברר מהן נקודות המחלוקת, ומנסה להביא את הצדדים לידי הסכמה באמצעות ניסיונו המקצועי והכלים העומדים לרשותו. המגשר יכול להעלות הצעות לפתרונות, אך ההחלטה הסופית הינה תמיד בידי בני-הזוג, כיוון שהליך הגישור מציע פתרונות אך לא כופה אותם (המדריך לזכויות המשפחה בישראל, 2000).

תפקידי המגשר (זיידל, 2001)

המגשר הוא איש מקצוע שהתמחה בתחום זה. במקרים של גישור בענייני משפחה מדובר על פסיכולוג או עורך-דין הבקיא בדיני משפחה. המגשר מחויב לסודיות, מקצועיות ונייטרליות. המגשר לא יביא בפני בית-המשפט מידע שנודע לו במהלך הגישור, אלא אם הסכימו לכך שני הצדדים במפורש (המדריך לזכויות המשפחה בישראל, 2000).

במהלך הגישור, המגשר ידאג לאווירה נינוחה וחיובית, יפקח על התנהגות הצדדים, ינתח את הבעיות המתעוררות ואת החלופות העומדות לרשות הצדדים. (Kovach and Riskin, 1996 וגם Lela, 1998).

הבסיס החוקי להליך הגישור

הביסוס החוקי להליך הגישור בישראל ניתן למצוא לראשונה בחוק בתי-המשפט התשמ"ד - 1984 (סעיף 79) בו לצד הגדרת המושגים "פשרה" ו"בוררות", מופיע גם הגדרת הליך הגישור (סעיף 79ג). שלב זה היה שלב חשוב בהכרה הממסדית בגישור, אך היתה בהכרה זו הרבה מהראשוניות ומהבוסריות שליוותה את התהליך בתחילתו.

רק תשע שנים מאוחר יותר שב המחוקק להתייחס לתהליך הגישור ביתר פירוט במסגרת תקנות בתי-המשפט (גישור) התשנ"ג - 1993. בתקנות אלו הועמקו ההבחנות, חודדו ההגדרות, ניתנה הגדרה למהות התהליך, הוגדרו חובות המגשר, אופן התהליך, שכר הטרחה, התנאים להפסקת הגישור והסדר גישור. בתקנות אלו עדיין לא הוגדרו אפיוני המגשר.

בתקנות בתי-המשפט (רשימת מגשרים), התשנ"ו - 1996, נעשה נסיון להגדיר את הכישורים הנדרשים ממגשר, לפחות בכל הנוגע למגשר המוכר על-ידי מערכת החוק והמשפט, ושבת-המשפט מורשה להעביר לידיו תיקים לטיפול. בתקנות אלו עולה לראשונה (במסגרת זו) האבחנה בין מגשר שמתאים לנהל תהליך הנוגע לכל דבר ועניין לבין מגשר שמתאים לנהל תהליך בענייני משפחה. בתקנה זו מחריגים את הטיפול בענייני משפחה מהכלל, ומטילים סייגים נוספים לגבי הכישורים הנדרשים מהמגשרים במקרים אלו.

משרד המשפטים תומך במיסוד הגישור בארץ. למטרה זו הוקם בשנת 1998, על-ידי משרד המשפטים, המרכז הארצי לגישור וליישוב סכסוכים. כמו כן, מעודדת הנהלת בתי-המשפט העברת תיקים ממסלול הדיון המשפטי למסלול הגישור (זיידל, 2001).

בשנת 2003 יצא תיקון נוסף לתקנות בתי-המשפט הנוגע להגדרות הנדרשות ממגשר המוכר על-ידי מערכת בתי-המשפט. תיקון זה בא להכניס סדר בדרך בה מכלילים מגשר באותה הרשימה. לאחרונה הועלתה הצעת חוק המתייחסת להסדרת ההתדיינות בסכסוכי משפחה. הצעה זו נמצאת בשלבים מקדמיים לאישורה, ומטרתו המוצהרת היא "לסייע לבני-זוג ולהורים וילדיהם הנמצאים בסכסוך משפחתי, ליישב את הסכסוך בניהם בהסכמה ובדרכי שלום, תוך צמצום הצורך בקיום התדיינות משפטית ותוך התחשבות במכלול ההיבטים הנוגעים לצדדים לסכסוך וילדיהם" (מתוך הצעת החוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה (יישוב מוקדם של הסכסוך), התשס"ו - 2006).

יתרונות תהליך הגישור (זיידל, 2001)

ניתן למנות מספר יתרונות להליך הגישור על פני חלופות התדיינויות אחרות. ראשית, מעורבות של צד שלישי בתהליך, אדם מומחה לתהליך שביכולתו להשפיע על הצדדים ולסייע להם להגיע לפתרון מוסכם. שנית, שליטת הצדדים על התהליך עצמו. הצדדים קובעים את לוח הזמנים, את הנושא הנדון ואת זהות המגשר. שלישית, חסכון כלכלי לצדדים. חיסכון בעלויות עורכי הדין, ואגרות בית משפט. רביעית, ניתן לשמור על דיסקרטיות. אין את חובת פומביות הדיון. חמישית, הדיונים נעשים מתוך כבוד הדדי, באווירה נינוחה ומשתפת. התהליך אינו מקלקל ואינו פוגע במערכות היחסים. במקרים רבים הוא מסייע לבנות ולעצב מערכות יחסים שהשתבשו. אחרון, פתרונות מוסכמים מחזיקים מעמד לאורך זמן.

מחקרים רבים מצביעים על כך שדרך הגישור היא הדרך היעילה ביותר לפרידה "נקייה" ככל האפשר ולאחריה יש הסתגלות משופרת גם לבני-זוג וגם לילדים. עם זאת, דרך הגישור אינה חפה מביקורת. חלק מאנשי המקצוע טוענים שהנקמה חשובה לאחר הצדדים או שניהם כך שהמתחים הנוצרים בבית-המשפט הם סוג דפוס של התמודדות (בר-אב, 1997).

פרק ב' – גירושין

גירושין הם מן הארועים הקשים העשויים להתרחש בחייו של אדם. בני-זוג הנמצאים בהליך של גירושין חווים חוויות של כעס, תסכול, קנאה, חרדה וחוסר וודאות מפני העתיד. רגשות אלה מקשים עליהם לבחון את מצבם באופן שקול וענייני, אך בתקופה זו נדרש מהם לקבל החלטות הרות גורל לגבי עתידם הלא ברור (מלאך-פיינס, 1999).

חוקי הגירושין בארץ

בישראל, הטיפול בגירושין נתון בידי בתי-דין שונים בהתאם לדת המתגרשים. המוסלמים מתדיינים בבית-דין שרעי, הדרוזים בבית-דין דתי דרוזי, הנוצרים בבתי-הדין של העדות הנוצריות, והיהודים בבתי-הדין הרבניים, המונחים על פי ההלכה היהודית. מצב זה הוא למעשה ירושה מהשלטון העותומאני והמנדט הבריטי שלפיו ניתנת אוטונומיה ב"ענייני המעמד האישי" לאותן דתות שהוכרו על-ידי השלטון. כל אזור כפוף בענייני הדין האישי לדין הדתי של אותה הדת או העדה אליה נולד ואליה משתייך, ולשיפוטם של בתי-הדין הדתיים של עדתו. מדינת ישראל המשיכה הסדר זה, ואף חיזקה אותו לגבי יהודים בחוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג – 1953 (שיפמן, 2001).

בכל הנוגע לסכסוכים משפחתיים תורם המצב בארץ להסלמת הסכסוך מפאת קיום "מרוץ סמכויות" שיפוטיות. מרוץ סמכויות זה הוא בין בתי הדין הרבניים לבין בתי המשפט לענייני משפחה, ובעשור האחרון אף נוספו להם בתי הדין השרעיים ובתי הדין של העדות הנוצריות המטפלים בזוגות השייכים לאותו זרם דתי. הווה אומר שלכל אחד מבני הזוג קיימת האפשרות לבחור באיזו ערכאה שיפוטית ברצונו לבחור לשם התדיינות בסכסוך, שעל כן נוצר מעין מרוץ בין בני הזוג מי מבניהם הראשון שיפנה לערכאה מסוימת ובכך יקבע איפה יתקיים הדיון בעניינם. למרוץ סמכויות זה שני היבטים (מתוך תזכיר החוק להסדר הדיינות בסכסוכי משפחה, 2006):

1. הוספת מחלוקת נוספת על המחלוקות הקיימות, המחלוקת היכן יתקיים הדיון.

2. עידוד הצדדים להגיש תביעות משפטיות בשלב מוקדם של הסכסוך וזאת על מנת

"לתפוס" קדימות באותה סמכות משפטית שאותו הצד בחר בה.

על פי ההלכה כל זוג נשוי רשאי להתגרש, כל עוד שני בני-הזוג כאחד מסכימים על כך. בני-זוג המסכימים להתגרש, צריכים להצהיר, שאין הם חיים טוב יחד, וכדי להגיע לחיים שלווים עליהם להיפרד זה מזה (זיידל, 1990).

בשנת 1995, חוקק "חוק בתי-המשפט לענייני משפחה התשנ"ה". שמטרתו להסדיר את הטיפול האזרחי בנושא המשפחה (אלדר, 1997).

ההבדלים בהליכי הגירושין – טיפוס זוגות ויחסיהם לגישור

הליך גישור יכול להתאים לסוגים מסוימים של זוגות הנמצאים בהליך גירושין. הקונפליקטים בגירושין מורכבים מאד וישנה שונות רבה בין בני-זוג ובהתייחסות של הזוגות לסכסוך. כהן (2000) במאמרה הציגה שבעה טיפוסים זוגות בהליך גירושין:

- א. **זוגות פרוזים למחצה** – זוגות שהחליטו להיפרד ואחד מבני-הזוג כבר עזב את הבית. הקשר הרגשי חלש, הם נמצאים בדרכם לבנות חיים חדשים אך הם מבינים את הצורך בשיתוף פעולה כהורים לאחר הגירושין. עבור זוגות אלו תהליך הידברות ישירה, אם על-ידי משא ומתן ואם בעזרת גישור, הוא הפתרון האידיאלי.
- ב. **זוגות מסתגרים שאינם מתקשרים** – אחד מבני-הזוג מעוניין להיפרד והשני הצטרף. כל אחד מבני-הזוג מסתגר בתוך עצמו ומתפקד כהורה בנפרד. הם אינם מתקשרים אחד עם השני. גישור יכול להקל על התקשורת בין בני-זוג מטיפוס זה, ולהובילם להגיע להסכם.
- ג. **זוגות הנתונים במאבק כוח** – זוגות שהחלו בהליכי גירושין, הם חשדניים ואינם בוטחים אחד בשני, הם אינם חוששים מפגיעה רגשית בצד האחר. התקשורת ביניהם אגרסיבית, ומלאה בהאשמות. זוגות אלו הגיעו לגישור בעצת עורך-דינם או חברים. צפייתם מהמגשר שיהיה בורר, על המגשר לסייע להם לצאת מזירת המאבק ולהביאם לחיפוש פתרון מוסכם. הצלחות הגישור תלויה בתמיכת עורכי דינם וממוכנותם הרגשית של בני-הזוג.

ד. **זוגות מסוג "עוזב – נעזב"** - זוגות שאחד מבני-הזוג החליט לסיים את הנישואין, והאחר ניסה בכל כוחו למנוע זאת. התקשורת בין בני-זוג אלו אינה מאוזנת. בן-הזוג הנעזב יוזם תקשורת בכל נושא ובכל אמצעי, בעוד שהעוזב מנסה להמנע מכך. ההורות אצל זוגות כאלה מתרחשת בנפרד, וקיימות התייעצויות מעטות. זוגות אלו מגיעים לגישור על-מנת לקבל עזרה מצד שלישי, בלתי מוטה, להעברת מסרים, ברצונם להיחלץ מהמצב אליו הגיעו. העוזב מצפה מהמגשר לסייע לנסח הסכם בעוד שהנעזב מצפה שהמגשר יחזיר את העוזב הביתה.

ה. **זוגות לוחמים** - שני בני-הזוג הגיעו להכרה פנימית שעליהם להתגרש. לכל אחד מבני-הזוג עורך-דין התובע דרישות מהצד שכנגד. כל צד נלחם במשנהו. הילדים הופכים להיות כלי משחק במאבקם. זוגות אלה מגיעים לגישור במצב של עייפות מהמלחמה ביניהם או עקב המלצת בית-המשפט. כל אחד מהם ינסה לגייס את המגשר לצידו שיהיה לבן-בריתו. גישור אצל זוגות כאלו אינו מצליח בחלק גדול מן המקרים, הגישור צריך להיות מותנה בהפסקת האלימות, אולם יש ומגשרים מצליחים לקדם חלק מזוגות אלו להגיע להסדר משפטי מלא או חלקי קודם לדיון בבית-המשפט.

ו. **זוגות סובכים** – שני בני-הזוג מכירים בכך שעליהם להפרד, אולם הם מסובכים רגשית באופן שאינו מאפשר להם לעשות זאת. פחד הפרידה הנטישה וההישארות לבד, מחבלים בהליך הגירושין. בני-הזוג מגייסים את עורכי דינם או את רשויות הקהילה לקבלת תמיכה במאבקם. בני-זוג אלה מאשימים זה את זה בהחמרת המצב ואינם מודעים לבעיותיהם האישיות. הילדים משמשים ככלי משחק במאבק בין ההורים, ומוצאים עצמם לא פעם בתפקידי שליחים בין ההורים. במקרים כאלו יש מעט מקום להליך הגישור. מאבקים בבית-המשפט יכולים להמשך שנים.

ז. **זוגות אלימים** – זוגות אלו הגיעו להכרת הפרידה לאחר שאחד מבני-הזוג חצה קו אדום אשר השני מרגיש פגוע מולו. התקשורת ביניהם מאשימה או מעליבה, הטחת עלבונות, צעקות ואפילו אלימות פיזית. הילדים הופכים לכלי משחק במאבק ההורים.

זוגות אלו פונים לגישור בהוראת בית-המשפט, לרוב ללא אמונה כי בני-הזוג יצליחו לסיים את התהליך.

חלופות לגישור בגירושין (אלדר, 1997)

קיימות מספר חלופות לקיום תהליך גישור שבסופו ניתן להגיע להסכם לגבי תנאי הגירושין בן בני-זוג:

- א. **משא ומתן ישיר** – כאשר דרגת העימות נמוכה, ורמת הרגשות נמוכה וכששני בני-הזוג מעוניינים בגירושין, ניתן לעבד את פרטי הסכם ללא עזרה חיצונית.
- ב. **משא ומתן בין עורכי-דין** – כאשר שני הצדדים מבקשים מעורכי הדין שלהם להגיע להסדר מחוץ לכותלי בית-המשפט. בהסדר מסוג זה ישנה ציפייה כי לפחות חלק מהתביעות של כל צד ייענו.
- ג. **בוררות** – בני-הזוג פונים אל צד שלישי ניטרלי, והחלטתו מחייבת את שני בני-הזוג. הבורר פועל כשופט מחוץ לכותלי בית-המשפט, ואת הבורר קובעים בני-הזוג לפני התהליך.
- ד. **התדיינות משפטית** – לכל צד בעימות ייצוג על-ידי פרקליט המנסה להשיג את התוצאה הטובה ביותר ללקוחו גם אם תוצאה זו תושג על חשבון הצד השני. הגישה הפילוסופית של המשפטן יוצאת מתוך הנחה שהצדדים בסכסוך קרי בני-הזוג הם יריבים הנמצאים במאבק, על כן לא פעם קורה כי ההתדיינות הופכת לשדה קרב. במשפט מכריע שופט שבית-המשפט בחר.
- ה. **יחידות הסיוע שליד בתי-המשפט** – עובדי היחידה הם עובדי משרד הרווחה, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, ומומחים לענייני משפחה. תפקידם לתת יעוץ למשפחות ולבית-המשפט.

גישור וגירושין

כאשר בני-זוג מצויים בהליך של פירוד עומדות בפניהם מספר דרכים להתמודד עם הסכסוך, הגישור הוא אחד מהם. אל הגישור מגיעים בני-הזוג מרצונם החופשי במטרה לנסות ולהגיע להסכמה בנושאים השנויים במחלוקת, בדרך פחות לוחמנית ויותר פייסנית מדרכים אחרות. מניע

חזק לפניה לגישור הוא דאגה לילדים. ההורים, מעוניינים להימנע ממריבות שיזיקו לילדיהם בעתיד. הגישור מעודד תקשורת ישירה בין הצדדים החלוקים, אך במידה והצדדים אינם מעוניינים, אפשר לנהל את תהליך הגישור או לפחות להתחיל בו, בפגישות נפרדות של המגשר עם כל אחד מבני-הזוג, וניתן להיעזר בעורכי-הדין של הצדדים. הגישור מדגיש את הצורך בשמירת תקינות היחסים בין בני-הזוג, מתוך ראיית מערכת היחסים הנמשכת ביניהם גם לאחר הגירושין. המגשר, צד שלישי, בלתי תלוי, נבחר על-ידי שני בני-הזוג בהסכמה. המגשר מנסה לסייע לבני-הזוג לנטרל כעסים ועוינות, ולמקד את הדיון בצרכי הזוג וילדיהם, מתוך הסכמה הדדית וללא תחרות, לשם כך יש צורך בשיתוף-פעולה בין הצדדים. באמצעות המגשר, מנהלים בני-זוג הנפרדים, משא ומתן בכל הקשור לענייני הגירושין: הסדרי ממון, תשלומי מזונות, קשרי הורות לאחר הגירושין, חלוקת רכוש, מגורים ועוד (אלסטר, 1996).

המייחד את תפקיד המגשר במקרה של התדיינות בדיני משפחה לעומת מקרים אחרים, הוא הצורך לשמור על "הסכמה מדעת" של הצדדים. דבר זה נכון תמיד בכל תהליך גישור, אך במקרה של דיני משפחה צורך זה מקבל משנה תוקף, מכיוון שמדובר על מערכת היחסים היקרה ביותר לאדם הסביר, המערכת המשפחתית האינטימית. על כן יש משום "חרדת קודש" כאשר ניגשים לטפל בסוגיות אלו, ונוכחנו שאפילו המחוקק מצא לנכון להתייחס באופן מיוחד לכישורים ולמיומנויות הנדרשות ממגשר במקרים אלו. בתקנות בתי-המשפט (רשימת מגשרים) התשנ"ו – 1996, נקבע שעל מי שעוסק בגישור בענייני משפחה יחול אחת מאלו (סעיף 3. א. (א)(3)):

(א) הוא בעל תואר מוסמך לפחות בפסיכולוגיה, בעבודה סוציאלית או

בייעוץ חינוכי או בתחום אחר שאישרה הועדה המייעצת, ויש לו ניסיון

של חמש שנים לפחות בתחום לימודיו, או שהוא רשום בפנקס חברי

לשכת עורכי הדין ועסק בעריכת דין חמש שנים לפחות;

(ב) עבר הכשרה בענייני משפחה, ואם עבר הכשרה כללית - עבר קורס

השלמה בענייני משפחה של 20 שעות לימוד לפחות.

בתהליך הגישור ניתן למצוא פתרונות הולמים וטובים עבור בני-הזוג, ועבור ילדיהם, מתוך רצון ובהסכמה. הפתרונות המוצעים יכולים לעבור בדיקת הוגנות כלפי בני-הזוג, בדיקות היתכנות, והשלכות ארוכות טווח. כמו כן ניתן לתפור פתרונות ייחודיים בהתאם לצרכים ולתנאים של כל משפחה, במיוחד לאור העובדה כי בתהליך הזה בחרו הזוגות מרצונם החופשי. מאחר שהגישור מבוסס על מעורבות פעילה של בני-הזוג בגיבוש ההסכמה, תוצאות הגישור נותנות גם תחושת שליטה ויציבות רגשית לצדדים, ויוצרת מחויבות רבה לקיום ההסכמות.

תהליך הגישור אינו שיפוטי או סמכותי. המגשר הוא בבחינת מסייע ניטרלי, אך הוא איננו שופט (זיידל, 1998). הליך זה מיועד להחליף את הצורך בהגשת תביעות בבתי-הדין הדתיים ובבית- המשפט לענייני משפחה. ניתן לפנות להליך של גישור גם לאחר הגשת תביעות, וגם במהלך ניהול המשפט עצמו, תוך פנייה לבית-המשפט להקפאת תהליכים עד אשר ימוצה תהליך הגישור. המחוקק מקל על הצדדים לבחור בחלופה זו ולמצות את יתרונותיה על-ידי כך שהוא מבטיח חסיון דיוני על הדברים שעולים במסגרת זו. בכך הוא יוצר למעשה חיץ בין הליך הגישור וההליך המשפטי, ומאפשר לשחרר תהליך זה מכבלי ההתדיינות המשפטית.

צריך לזכור כי שלושה תנאים דרושים להצלחת תהליך הגישור – דיון ללא יריבות, הדדיות בקבלת החלטות והשאת השליטה על ההחלטות בידי בני-הזוג. עם זאת, הגישור מתחיל לרוב ברגע הגרוע ביותר מבחינה פסיכולוגית כששני בני-הזוג נסחפים ברגשות של כעס, צער, קנאה, טינה ונקמה. למהלך התיווך עלולות להסתנן צורות התנהגות הרסניות המאפיינות "עניינים בלתי גמורים". כעס שלא הופג בעת הגירושין עלול להתעצם לאחר הפירוד ולבטל את הישגי התיווך. תפקיד המגשר הוא לזהות התנהגויות הרסניות מבעוד מועד, לנסות להפחיתן ולעזור לזוג להגדיר מחדש את יחסיהם לאחר הפירוד (אילון ופלשר, 1999).

מרבית הזוגות אינם מגיעים להסכמה הדדית באשר לגירושין. כלומר אחד מבני-הזוג נחוש להתגרש בעוד שהשני מתנגד. האסימטריה וחוסר ההדדיות בקבלת החלטות הוא המאפיין העיקרי של קונפליקטים בין בני-זוג המצויים בהליכי גירושין (אלסטר, 1996).

לא ניתן להתעלם מהעובדה שלא כל זוג מתאים לגישור. למרבה הצער, זוגות רבים חייבים לעבור תהליך של מלחמה לפני שהם מבשילים ומסוגלים לקבל רעיון של פשרה (כ"ץ, 2003). בהקשר זה, ניתן להתייחס למושג הבשלות בו עסק זרטמן (1993) שסבר כי הצלחת המשא ומתן היא פועל יוצא של בשלות של הצדדים, אך היא בפני עצמה אינה מספיקה. בשלות היא עניין תפיסתי אך קשורה גם למציאות אובייקטיבית. המפתח טמון בתזמון. הצדדים לא יידונו בפשרה אם צד אחד עומד לנצח והצד השני עומד להפסיד. הבשלות היא רגע חמקמק ביותר. כאשר קיימת "הזדמנות קורצת הדדית" הסכסוך נתפס כבשל לפתרון.

פרק ג' - מגדר והליכי גירושין

בעקבות בדיקות הסכמי גירושין שהתקבלו בהליכי גישור ובבתי-המשפט עולה כי נשים משיגות פחות בעקבות תהליך משא ומתן (מלאך-פיינס, 1999). יש תיאוריות ומחקרים מתחומים שונים בפסיכולוגיה, מהם ניתן להסיק על הבדלים בגישתם של גברים ונשים לניהול משא ומתן בכלל, ולמשא ומתן טעון רגשית, כמו זה המאפיין גישור בגירושין בפרט.

ההבדלים בין המינים בשעת משא ומתן

גישור בין-מגדרי משיק לדיון אודות מגבלות הגישור בין צדדים שאינם שווי כוחות בבסיסם. לנשים כללי אתיקה שונים משל גברים, הבאים לידי ביטוי באתיקה של דאגה לזולת (Grillo, 1991).

בטענה לשוויון מגדרי ניתן להבדיל בין שלושה זרמים עיקריים:

א. הפמיניזם הליבראלי שמתחלק לשתי גישות:

א.1. השוויון הטכני – שוויון הזדמנויות המתעלם מהתוצאות הסופיות.

א.2. השוויון המהותי – הטוען שהשוויון הטכני אינו מספיק וצריך להבטיח שוויון אמיתי

במבחן התוצאה, מה שמביא למעשה להפליה מתקנת.

ב. הפמיניזם התרבותי: הטענה היא שהפמיניזם הליבראלי מתעלם מהבדלים מבניים בין גברים

ונשים. לפי פרויד קיימים הבדלים התפתחותיים בין גברים לנשים. נשים במהות נטות יותר

מגברים להעצים ערכו של קשר בין-אישי. כל צורת ניהול המשא ומתן שונה במהותו בין

גברים לנשים, בעוד נשים מקנות חשיבות לרגש, דאגה לזולת ולמציאת מכנה משותף, נוטים

הגברים למשא ומתן תחרותי, אדוורסרי, מכון פתרון טכני בעיקרו. לכן צריך ליצור מנגנונים

חברתיים שיתגמלו את התכונות הנשיות (Gilligan, 1982).

ג. הפמיניזם הרדיקאלי: ההבדלים בין גברים לנשים הם חברתיים בעיקרם וצריך לבחון אותם

באור זה. ההבניה החברתית היא הגורמת להבדלים אלו ובה צריך לטפל.

בשעת ניהול משא ומתן בהליך גישור, צריך לזכור כי אין חוקים מוכתבים, אלא הצדדים הם אלו המחליטים על נושאי הדיון, ובמידה רבה גם את אופן ניהול התהליך. לצד שניחן בכישורי משא ומתן טובים יותר יש סיכוי טוב יותר להשיג את מטרותיו. בנוסף, הגדרת מטרות היעד של המשא ומתן יכולות להיות שונות לכל אחד מבני-הזוג (גליון, 1996).

המודלים לניהול משא ומתן פותחו על-ידי גברים, ולכן הקול השולט הוא הקול הגברי. עובדה זו באה לידי ביטוי במודל של פישר ויורי (1981) הטוענים, בין היתר, להפרדת האדם מהבעיה, דבר שאינו אפשרי לפי התפיסה הנשית.

לפי מחקר שנערך ניתן לאפיין את המשא ומתן הנשי בשתי נקודות עיקריות:

(Kolb and Williams, 2000)

1. נשים תופסות את הדברים בצורה הוליסטית יותר, כחלק ממרקם אינטרסים רחב.
2. תפיסת הכוח של נשים נובעת מתוך העצמה הדידית בניגוד לגברים שנוטים לתפוס את מערכי הכוח בצורה דיכוטומית בין שולטים וכפופים.

גברים רואים חשיבות בחוקים וזכויות, הם רואים את המשא ומתן כחלק נפרד ממערכת היחסים שבו פועלים חוקים אובייקטיביים. סגנון דיבורם בשעת קונפליקט הוא מאופק רגשית, אך ישיר. הם תופסים את המצב הקונפליקטואלי כנתון, לכן הם מנסים למצוא לו פתרון על-ידי בניית אסטרטגיה המכוונת להשגת מטרות. תפקידו המרכזי של הגבר בחייו, הוא התפקיד המקצועי, דבר המשלים את ראיית חייו השכלתנית, עניינית, כלכלית.

נשים רואות חשיבות ביחסים בין-אישיים, אחריות ומחויבות, לכן הן רואות את המשא ומתן כחלק מההקשר של מערכת היחסים כולה. סגנון דיבורן בשעת קונפליקט מביע רגשות בקלות בעיקר של כאב, עלבון ופגיעה. נשים נוטות לפתור בעיות בדרך של דיאלוג מתוך תפיסת המצב בראייה נרטיבית, ומנסות לאתר נרטיב משותף. התפקיד המרכזי בחייהן- האמהות, דבר המשלים את ראיית חייהן הרגשית (מלאך-פינס, 1999).

בעקבות הדברים האמורים לעיל, גם למינו של המגשר ישנה השפעה על בני-הזוג מבחינת הערכתם המקצועית, ושליטתם בדיון. כמו כן למגשרים הבדלים מינניים בתפיסת התפקיד. בעוד שנשים מגשרות הגדירו את תפקידן במונחים טיפוליים, גברים מגשרים התמקדו במשא ומתן.

יש לזכור כי המגשר משקף את הנורמות והערכים הרווחים בחברה. בחברה בה אנו חיים היום, שהיא חברה פטריארכאלית, הנורמות והערכים מטפחים ומעודדים את כוחם של הגברים (הלפרין-קדרי, 2002).

במידה ואישה חוותה אלימות מצד בעלה, עולה הסבירות כי תהייה נפחדת, לכן ההסכמה החופשית אותה מחפשים בגישור לא תבוא לידי ביטוי. כך גם במקרה שהמגשר עבר הכשרה מיוחדת יש ביכולתו לנקוט באמצעי הגנה שיאפשרו לאישה להשמיע את קולה ולהתחזק במשך התהליך, עד כדי העצמת כוחה (כהן, 2000).

מגדר, גישור וגירושין

קיימת ביקורת כנגד הגישור על רקע יחסי הכוחות בין הצדדים המתדיינים. הטענה היא כי הגישור מעצים פערי כוחות קיימים במקום לצמצמם, ובמיוחד פערים בין נשים וגברים. כלומר, הגישור מחזק את הצד הגברי, ופערי הכוחות הקיימים על רקע סוציו-אקונומי, מקבלים כאן חיזוק.

בשל המבנה החברתי, הנורמות וערכים החברתיים בהם אנו חיים, נשים נמצאות בעמדת נחיתות ביחס לגברים: יש להן הכנסה נמוכה יותר, וסטטוס חברתי נמוך יותר. במקרים רבים כלכלת האישה ורווחתה נסמכת על הבעל. הוא המהווה את מקור ההכנסה העיקרי, ובמקרים רבים הוא שמנהל את המערכת הכספית והפיננסית המשותפת לבני-הזוג.

הגישור מדגיש את השיח, שיתוף הפעולה, ההקשבה, הבנת צרכי האחר, התחשבות בצרכים רגשיים, ואלו עונים על נתוני הנשים בשעת משא ומתן. אולם למרות זאת נראה כי ישנה עדיפות דווקא לגברים, בעיקר בגלל שהמגשרים (הן גברים והן נשים) מנסחים את הבעיות בסגנון גברי. התוצאה היא חיזוק מעמד הגברים בגישור (הלפרין-קדרי, 2002).

מטרות הגישור הן ישוב הבעיות ושימור מערכת יחסים, שיתוף פעולה, שיפור התקשורת והדגשת ההסכמות. לכאורה נראה שהגישור מקרב את העולם האדוורסרי, ההתדיינותי, ההתנצחותי, הגברי במהותו, אל העולם של הידברות, רגישות לאחר, דאגה לזולת, הנשי במהותו. בפועל, אולי משום שהגישור עדיין מסתמך על שולחן המערכת המשפטית תוך יצוג תפיסות פטריארכליות, מעצים תהליך הגישור דווקא את ההבדלים בין המינים תוך פגיעה באוכלוסיית הנשים (Grillo, 1991 וגם Gilligan, 1982).

במקרים שבהם מערכת היחסים כוללת אלימות, שימור מערכת יחסים ללא טיפול נאות מנציח את האלימות, גם שיטת העבודה אינה מתאימה במקרה כזה. בהליך הגישור כל צד מכיר באחריותו לבעיות ובמחויבותו לשנות התנהגות זו בעתיד. גישה זו משרתת את צורכי התוקף כיוון שהיא מטילה אחריות גם על הנתקף. פעמים רבות בהסכמי הגישור של זוגות בהם בן-הזוג היה אלים, לא היה אזכור של האלימות בהסכם. נשים דיווחו על בטחון רב יותר בהתמודדות עם בן-זוג לשעבר בעקבות הגישור לעומת הליכים משפטיים, ויותר מאשר גברים שהשתתפו בגישור. גם בהליכים משפטיים העידו נשים על יותר העצמה בהשוואה לגברים.

פרק ד' - גישור חובה

לפני מספר חודשים סיימו במשרד המשפטים להכין תזכיר חוק חדש שמטרתו להביא לפתרון סכסוכים משפחתיים בדרכי שלום, לפני הגשת כתב תביעה. הרציונל העומד מאחורי הצעת החוק הוא שההתדיינות המשפטית בסכסוך המשפחתי (הכוללת הגשת כתבי טענות) מקצינה את עמדות הצדדים, יוצרת מחסומים ומכשולים חדשים בקשרי המשפחה, וכך נחסמת האפשרות ליישוב הסכסוך האישי-רגשי. לרוב, ככל שהסכם הגירושין יושג מהר יותר, כך יחסכו זמן, כסף, פגיעה בילדים וכאבי-לב. הסכם גירושין הוא אחד ההסכמים המשמעותיים ביותר בחיים, מאחר שיש לו השפעה ניכרת על העתיד. הסכם טוב יאפשר התאקלמות טובה יותר מבחינה רגשית וכלכלית (דיין-וולפנר וכהן-דמבינסקי, 2002).

כאשר אנו דנים בחובת קיום הליך הגישור אנו נתקלים בדילמות רבות הקשורות בניגוד התפיסות שבבסיס רעיון חובת הגישור מול ערך הוולונטריות שבהליך עצמו. ניתן לשאול על איזו חובה מדובר – האם החובה מוטלת על המדינה וכפועל יוצא על המוסדות הרלבנטיים להציע הליך גישור לזוגות העומדים בפני גירושין, האם חובה על המגשר הפרוטנציאלי לקבל לידי טיפול בתיק גירושין שמגיע אליו, או חובת הזוגות הרוצים להתגרש להשתתף בהליך גישור? מה פרוש חובה זו ומתי היא חלה? האם חובה להציע את הליך הגישור וקיימת אפשרות לסרב, האם חובה להגיע לפגישה אחת או יותר, האם חובה להקשיב לנאמר בפגישה, האם חובה להגיב (להשתתף) לנאמר? מי בכלל יכול לקבוע אם קוימו כל אחת מחובות אלו או כל אחת לחוד, אם בכלל?

ברור כי חובה, תהא אשר תהא, אמורה לכלול בתוכה סנקציות, שכן אחרת לא יהיה ניתן לאכוף חובה זו. נשאלת השאלה אילו סנקציות ניתן להפעיל, מי יקבע את הצורך להפעיל סנקציות ויקבע את חומרתם במידה ולא יאכפו. הסנקציות האפשריות הן:

1. הצעת החוק אינה מאפשרת קיום דיון בתיק בכל מסגרת אחרת למשך של כחודשיים וחצי בו יעשה נסיון ליישב את הסכסוך בדרכי שלום.
2. תשלום הוצאות ההליך המשפטי.
3. קנס כספי.

מבחינת הסנקציות האפשריות ניתן להבין את הבעייתיות של קביעת הסנקציה. ממי מצפים שיקבע זאת? מהמגשר עצמו שמבחינתו אמון על ניטרליות ועל חיסיון ההליך? הרי שבכך אנו חוטאים לכללי האתיקה של הגישור.

עם זאת, ניתן למצוא מספר יתרונות בחיוב הליך הגישור (ולנר, 2006):

1. הגברת המודעות לקיום ההליך וליתרונותיו.
 2. נטרול הדיון "מי פנה ראשון לגישור", דבר שיכול להיתפס כחולשה של אחד הצדדים.
 3. מיסוד מקצועיות של המגשרים, מתוך חובת הממסד לתהליך.
 4. אינטרסים ציבוריים כמו השפעה על התרבות הדיונית.
- מבחינת המדינה והמערכת המשפטית יש מספר בעיות בהגדרת הליך הגישור כחובה:
1. הכרה פומבית במגבלות המערכת השיפוטית.
 2. משיכת זמן מיותר במקרה של הליך גישור שלא צולח.
 3. חשיפת הצדדים להתדיינות ישירה ובלתי אמצעית, תוך סיכוי לערעור מאזן הכוחות בין הצדדים.
 4. מניעת סעדים מידיים במידה ונדרשים על-ידי הצדדים.
 5. צורך לאפשר מימון ההליך על-ידי המדינה.
 6. כפי שהוזכר – הבעייתיות הנובעת מכפיית ההליך (על-ידי מי וכיצד).

כאשר מדובר על גישור חובה נשאלת השאלה למי פונים בשלב טרום הדיון, בשלב ההתדיינות עצמה ובשלב סיום הדיון. המצב הנוכחי הוא שהפנייה הראשונית נעשית לבית-המשפט, והוא שמנתב את התיקים לפרורמים המתאימים להתדיינות. גישה זו מוכרת בשם "בית-המשפט רב המבואות" או "רב הדלתות" כפי שקרא לכך פרנק סנדר (1976). מנהל בתי-המשפט לשעבר, השופט דן ארבל השווה זאת לתפקיד חדר-המיון בבית החולים. בבסיס רעיון זה קיימת התפיסה שניתן לסווג את הסכסוכים המגיעים להכרעה לסוגים שונים, ובהתאם לסיווג הראשוני ניתן להפנותם לפרורם המתאים ביותר כגון: פורום שיפוטי, בוררות, גישור או משא ומתן ישיר (Goldberg et al., 1992). ביקורת רבה נכתבה על רעיון זה, הן בשל הפגיעה כביכול במעמד בית-המשפט והעצמתו, שכן בית-המשפט מתפתח מתוך המקרים המגיעים אליו ועליהם הוא מתבסס (Fiss, 1984), והן מתוך דאגה לפגיעה בהליך הגישור ובערכים שהוא מייצג כמו וולונטריות והרחבת תחומי ההתדיינות (Sarat, 1988). סאראט מכנה זאת כפורמליזם חדש, פורמליזם של הפרוצדורה.

בשלב ההתדיינות עצמו לא ברור אל מי הפנייה. לכאורה התהליך אמור להתבצע ישירות בין הצדדים, ללא מתווכים וללא סמכות שתפקידם לשפוט ולהכריע לטובת צד כזה או אחר. לגישור חובה מגיעים הצדדים כשהם למעשה ערוכים לקראת דיון אדוורסרי, כולל כתבי תביעה, כתבי הגנה, הוכחות, ומייצגים (עורכי-דין). על כן לא אחת הפנייה נעשית למתווכים למיניהם ולא לצד האחר. מעדויות הנשמעות ממגשרים אשר ניהלו הליכים כאלו מצטייר שפעמים רבות נעשית אליהם פנייה מהצדדים להביע עמדה בנושא עצמו, לקבל חיזוקים לעמדתם, ולהכריע בין הצדדים. התנהלות הליך בצורה כזו מאפיינת הליך אדוורסרי, של גישה לצדק האופייניים למקרים שכבר הגיעו לבית-המשפט (Felstinger et al., 1981).

שלב סיום תהליך הגישור מהווה למעשה השלב היחיד שבו ברור לאן צריך לפנות. אם ההליך מסתיים בטרם הגעה להסכם, וגם אם ההליך מסתיים בהסכם, על הצדדים לחזור לבית-המשפט. במידה והתהליך לא הניב הסכם מהווה בית-המשפט את האינסטנציה הבאה אליו יש לפנות והוא אמון לתת מענה בדרך של שיפוט והכרעה מכוח החוק והתקדימים. גם אם פסיקתו אינה מספקת את צרכי הצדדים, מערכת חוקי המדינה מספקת כלים לכפיה של הכרעת בית הדין, והיא שמהווה את המסגרת הלגיטימית להכשרת הסכם לרישום ברשומות. על כן גם אם מושג הסכם מתוך גמירות דעת, ברוח טובה, ולשביעות רצון הצדדים, יש לפנות לבית-המשפט על-מנת לקבל תוקף של פסק דין להסכם שהושג.

דין

בני-זוג שהגיעו להבנה שחיהם המשותפים הגיעו אל סופם יכולים להסדיר את יחסיהם העתידיים באופן שונה. לשם כך עליהם להתייצב בפני פרום זהה לפרום שהכיר במערכת היחסים שמיסדו ביניהם מלכתחילה. עם זאת, לא ניתן להתעלם מהעובדה שברוב המקרים הצדדים הבאים להסדיר יחסים אלו כעת, אין הם אותם צדדים שהופיעו לפני הפרום במעמד מיסוד היחסים. אמנם מדובר באותם אנשים, אך הזמן שעבר, החוויות שהצדדים עברו, מצבם הנפשי, הכלכלי והפיזי שונה ממה שהיה בזמן של מיסוד הקשר ביניהם. בעוד שבעבר כוונת הצדדים להסדר באו מאוריינטציה של חיזוק הקשר, צמצום פערים, חסמים וקונפדרציה, כעת הצדדים מעוניינים בפירוד ה"חבילה" ואפשר אוטונומיה מוחלטת לכל צד. עם זאת, הצדדים נדרשים להתייחס ל"רכוש המשותף" שצברו במהלך השנים המשותפות (רכוש פיזי, נפשי ואנושי). זאת ועוד, ברוב המקרים מגיעים הצדדים להבנה שצעד זה בלתי נמנע בעקבות ניסיון עבר שמשאיר משקעים. כלומר, הם באים לדיון עם מטענים קודמים שמשליכים על הרצון ויכולת הצדדים לבוא האחד לקראת השני בגיבוש הסכם חדש. המערכת אשר קוממה את הקשר מלכתחילה אינה מתאימה להיות אותה מערכת אשר תעזור לעצב את הקשר החדש. במקרים אלו התייחסה החברה המודרנית לצדדים בהתאם לכלים שהיו בידיה, בכך שניסתה להתאים את הסביבה לכלים ולא את הכלים לסביבה. ההכרה ההולכת וגדלה בכלי הגישור, סיפקה לחברה המודרנית את הכלי המתאים יותר לטיפול במצבים אלו. עם זאת, יש לזכור שכלי זה חדש יחסית, ועדיין אינו נותן מענה לכל ההיבטים שהמציאות מציבה בפניו. הפעלת כלי הגישור מתוך העולם המוכר לחברה המודרנית, עולם החוק והמשפט, מקשה על הכלי עצמו ועל הצדדים עצמם למקסם את הפוטנציאל הטמון בכלי זה.

השאלות העומדות בפנינו הן איך לאפשר נגישות לכלי הגישור לזוגות המעוניינים להסדרת הפירוד ביניהם? האם כלי זה מתאים לכל סוגי הזוגות ולכל המצבים? כיצד ניתן לנטרל את החסרונות והכשלים המובנים בהפעלת כלי זה?

למעשה חזרנו לבסיס השאלה של "התאמת הפרום לבעיה" כפי שניסה לנסח זאת בזמנו סנדר (1971). נשאלות השאלות מי יכול להתאים את הפרום הנכון לסוג מקרה מסוים, האם קיים "פרום נכון" למקרה כזה או אחר? לפי איזה פרמטרים מסווגים את המקרים, האם לפי אפיון הצדדים, האם לפי אפיון המקרה, האם לפי אפיון הסביבה, לאיזה צדדים / מקרה / סביבה מתייחסים?

נראה שלכל שיטה, ובכל טכניקה, ניתן למצוא יתרונות וחסרונות. האם קיימת דרך, גם אם סמויה היא מהעין, שבה ניתן לאגד תחת קורת גג אחת את יתרונות כל השיטות לטובת הטיפול במצב? על פניו נראה שאם נשכיל להבין ולקבל שקיימות מספר שיטות שכל אחת בפני עצמה אינה מושלמת, ונדע כיצד לזקק מכל אחת משיטות אלו את הטוב ולאחד האחד עם השנייה, נוכל ליצור "חליפה" הולמת למקרים שונים.

נראה שהקמת מרכז שיאגד תחתיו את מיטב המומחים מכל קשת העוסקים בתחום מורכב זה של יחסי משפחה, מרכז שיאפשר לכל אחד מבני-הזוג, ביחד או לחוד, לבוא ולקבל הדרכה ויעוץ לגבי הטיפול בהשגת הסכם הגירושין, יכול לתת מענה לסוגיה מורכבת זו. הברירה במה לבחור לשם השגת ההסכם, נתונה בסופו של דבר בידי כל אחד מבני-הזוג. דומה הדבר למוצע כעת בהצעת ה"חוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה (יישוב מוקדם של הסכסוך), התשס"ו – 2006" כאשר מדובר שם על פגישת מהו"ת (מידע, היכרות ותיאום).

יחד עם זאת החוק עדיין מסתמך על המערכת השיפוטית, כפי שבא לידי ביטוי בסעיף 3.א. לחוק מוצע: "כל תובענה המוגשת לערכאה שיפוטית בסכסוך משפחתי תפתח בבקשה ליישוב סכסוך בטופס שייקבע שר המשפטים" שהוא מהווה תנאי לפגישת מהו"ת (סעיף 4.א. לחוק המוצע): "הוגשה בקשה ליישוב סכסוך, תזמן הערכאה השיפוטית את הצדדים לפגישת מידע, היכרות ותיאום". הווה אומר, שגם הניסיון לטפל בנושא סכסוכי משפחה בדרך שונה חוסה בצילו של בית-המשפט.

גם הצעה זו, המהווה שלב נוסף ב"אבולוציה של ההתדיינות", אינה מושלמת מאחר שהיא אינה נותנת מענה לעניין מימון תהליך הגישור. מחובתה של המדינה שחפצה לקדם כיוון זה בטיפול בזוגות לקראת הסכם גירושין לדאוג גם לצד המימוני, ולתמוך במימון עלויות התהליך.

סיכום

גירושין הפכו לתופעה שכיחה מאוד בעולם בכלל ובישראל בפרט. שכיחותם של הגירושין בחברה אינה נוטלת מעוצמת הסבל הכרוך בהם. תפקידה של המדינה להבטיח לכל אדם הסדר הולם של גירושין. מבין הקבוצות העיקריות שנפגעות מההסדר והנהוג במדינת ישראל, נפגעות בעיקר הנשים שמעמדן אינו שווה לזה של הגבר, מאחר שהן עלולות להיחשף לשרירות ליבו בבואן לדרוש גט לפיכך, נדרשים הסדרים אחרים כדי שכל אזרח יוכל להינשא ולהתגרש ללא אפליה וללא כפיה. תהליך הגירושין עלול לערער את שלמותם הנפשית של בני-זוג וילדיהם. על-מנת לשנות את החותם של פתולוגיה וכשלון, יש לראות את הגירושין כמעבר ממערכת בעלת תפקוד גרוע למערכת יחסים חדשה ומספקת יותר עבור בני-הזוג. שלושה תנאים דרושים לכך- דיון ללא יריבות, הדדיות בקבלת החלטות והשארת השליטה בידי בני-הזוג.

הצעת החוק המחייבת פניה לגישור טרם פניה להתדיינות משפטית באה מתוך צורך להגן על הילדים המעורבים בעל כורחם בתהליך הגירושין של הוריהם ומאפשרת להגיע להסכם ללא כפיה. עם זאת, חשוב לזכור כי הגישור מתקיים בנקודת השפל של היחסים בין-בני-הזוג כך שישנה סבירות לפגיעה בסיכויי ההצלחה כל עוד בני-הזוג לא הגיעו לבשלות ולהשלמה הדדית עם תהליך הגירושין. לא ניתן להתעלם מהעובדה שלא כל הזוגות מתאימים לגישור. לפיכך, תהליך גישור שיסתיים בחוסר הצלחה ויחזור לפתחו של בית-המשפט, יהיה בסופו של דבר יקר יותר ומכאיב יותר. למרות הנאמר לעיל, רצוי וכדאי לבחון וליישם הצעת חוק זו למען כל הזוגות המתגרשים שיכולים להגיע להסכמים שלא מכפיה בסיוע צד שלישי.

ביבליוגרפיה

- Burton, W. John. 1996. *Conflict Resolution: Its Language and Processes*, Scarecrow.
- Felstinger, William L.F., Richard L. Abel and Austin Sarat. 1981. "The Emergence and Transformation of Disputes: Naming, Blaming, Claiming...". 15 *Law and Society Review*. 631.
- Fiss, Owen M. 1984. "Against Settlement". *Yale Law Journal*, Vol. 93, No. 6. pp. 1073-1090
- Fuller, L. Lon. 1971. "Mediation – Its Forms and Function". 44 *Southern California Law Reviews*. 305.
- Gilligan, Carol. 1982. *In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development*. Cambridge, M.A.: Harvard University.
- Goldberg, Stephen, Frank Sander and Nancy Roger. 1992. *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, and Other Processes*. Boston : Little, Brown.
- Grillo, Trina. 1991. "The Mediation Alternative: Process Dangers for Women". *Yale Law Journal*, Vol. 100, No. 6, pp. 1545-1610.
- Kolb, Deborah M. and Judith Williams. 2000. *The Shadow Negotiation: How Women Can Master The Hidden Agendas that Determine Bargaining Success*. New York : Simon & Schuster.
- Kovach, K. Kimberlee and Lela P. Love. 1998. "Mapping Mediation: The Risks of Riskin's Grid". *Harvard Negotiation Law Review*.
- Riskin, Leonard. 1996. "Understanding Mediator's Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed". *Harvard Negotiation Law Review*.
- Sarat, Austin. 1988. "The "New Formalism" in Disputing and Dispute Processing". *Law and Society Review*.
- אילון, עפרה ועדינה פלשר. 1999. "תגובת שרשרת: ילדים וגירושין". טבעון : הוצאת נורד. 10-21.
- אלדר, דורית, דהן, ר., נבו, ח., ענבר, ענת. (1997). "יחידות הסיוע שליד בתי - המשפט לענייני משפחה". חברה ורווחה. (4). עמ'. 449 - 518.
- אלסטר, יצחק. 1996. "גירושין כאלטרנטיבה לניכור". רחובות : מהות.
- בר-אב, תלמה, ישראל אור-בד, איריס דותן-כ"ץ, אדוארד טייבר, אורית גניזי. 1997. "קשר מותר : מדריך אישי לנשים לפני ואחרי גירושין". תל אביב : פקר.
- גלן, אמירה. 1996. "דינמיקה של משא ומתן : מתיאוריה ליישום". תל-אביב : רמות.
- דיין-וולפנר, רות וליהיא כהן-דמבינסקי. 2002. "המדריך הישראלי לגירושין". תל-אביב: אסיה. 199-202.
- הלפרין-קדרי, רות. בוגוש, ר., רוני, י. 2002. "מגדר וגישור בהליכי גירושין". המשפט : שנתון, ז', 335-372.

- הלפרין-קדרי, רות. 2004. "מזונות אישה: מתפישה של שונות לתפישה של (אי)-שוויון". משפט וממשל, 7 (2), 767-811.
- "המדריך לזכויות המשפחה בישראל". תל-אביב: משפחה חדשה – הארגון לקידום זכויות המשפחה. דצמבר 2000.
- ולנר, זאב. 2006. "חיוב בני-זוג בהליך גישור - אליה וקוץ בה". פסקדין. נדלה מ: <<http://www.psakdin.co.il>> בתאריך 7/7/2006.
- זיידל, סוזן. 1990. "גירושין בדרך אחרת: גישור – אמצעי לגירושין בכבוד". חיפה: אור עם.
- זיידל, סוזן. 1998. "גישור בענייני גרושין". שיחות: כתב-עת ישראלי לפסיכותרפיה, 3 (1), 53-57.
- זיידל, סוזן. 2001. "המדריך לגישור ולהסדרי גירושין". חיפה: הסכמות.
- זרטמן, ויליאם. "בשלות" למשא ומתן. בתוך הרמן תמר וטוויט רובין (עורכים). **המשא ומתן הישראלי ערבי: עמדות מדיניות ומסגרות מושגיות**. 1993. תל-אביב: פפירוס. מרכז תמי שטיינמץ למחקרי שלום. עמ' 116-119.
- כהן, א., ואחרים. 2000. "זוגות בהליך גירושים - מי עשוי להפיק תועלת מהליך גישור?" חברה ורוחה: רבעון לעבודה סוציאלית, 20 (4): 445-461.
- כ"ץ, חיים. 2003. "משפחה ומשפט בישראל שאלות ותשובות נפוצות". אור-יהודה: ספריית מעריב. 153-157.
- מלאך-פיינס, אילה. 1999. "הבדלי המינים בניהול משא ומתן בתהליך גישור לגירושין". שיחות: כתב-עת ישראלי לפסיכותרפיה, 13 (3), 231-239.
- פישר, רוג'ר וויליאם יורי. 1983. "סיכום חיובי". תל-אביב: כיוונים.
- קאנט, עמנואל. 1976. "לשלום הנצחי". מאגנס.
- שיפמן, פנחס. 2001. "כדת או כדין: חלופות נישואין וגירושין בישראל – שינוי חיוני ואפשרי". ירושלים: האגודה לזכויות האזרח בישראל.
- תזכיר החוק והחוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה (יישוב מוקדם של הסכסוך), תשס"ו – 2006. נדלה מ: <<http://www.halachot.co.il>> בתאריך 7/7/2006.